

We Lwowie, dnia 29. lipca 1909.

Aleg 497

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z czynności w zakresie publicznego pośrednictwa pracy za rok 1908 i I. półrocze roku 1909.

I. Obecny stan organizacyi.

A) Stanowisko Reprezentacyi powiatowych.

W myśl ustawy krajowej z 16 marca 1904 założenie publicznego biura pracy zależnem jest — z wyłączeniem miast o własnym statucie — od uchwały Rady powiatowej. Pod tym względem stanowisko Reprezentacyi powiatowych jest obecnie następujące :

a) nie powzięto dotychczas decyzyi w 1 powiecie tj. lwowskim, gdzie chodzi nie o założenie samoistnego biura, lecz o kwestyę, czy i na jakich warunkach miałyby Miejskie biuro lwowskie spełniać funkcyę także na rzecz powiatu lwowskiego;

b) w 41 powiatach oświadczone się przeciw założeniu biura pracy, a mianowicie w powiatach następujących :

1. Bóbrka, 2. Bohorodczany, 3. Borszczów, 4. Brzesko, 5. Brzeżany, 6. Brzozów, 7. Czortków, 8. Dobromil, 9. Dolina, 10. Gródek, 11. Grybów, 12. Horodenka, 13. Husiatyn, 14. Jasło, 15. Kamionka strumiłowa, 16. Krosno, 17. Lisko, 18. Mielec, 19. Nadwórna, 20. Pilzno, 21. Przemyśl, 22. Przemyślany, 23. Rawa Ruska, 24. Rohatyn, 25. Rudki, 26. Sambor, 27. Skalał, 28. Sniatyn, 29. Sokal, 30. Stanisławów, 31. Stary Sambor, 32. Stryj, 33. Tarnopol, 34. Tarnów, 35. Trembowla, 36. Turka, 37. Zaleszczyki, 38. Zbaraż, 39. Złoczów, 40. Żółkiew, 41. Żydaczów.

c) wreszcie za założeniem biura pracy oświadczyły się zasadniczo następujące powiaty w liczbie 32:

1. Biała, 2. Bochnia, 3. Brody, 4. Buczacz, 5. Chrzanów, 6. Cieszanów, 7. Dąbrowa, 8. Drohobycz, 9. Gorlice, 10. Jarosław, 11. Jaworów, 12. Kałusz, 13. Kolbuszowa, 14. Kołomyja, 15. Kosów, 16. Kraków, 17. Limanowa, 18. Łańcut, 19. Mościska, 20. Myślenice, 21. Nisko, 22. Nowy Sącz, 23. Nowy Targ, 24. Podhajce, 25. Ropczyce, 26. Rzeszów, 27. Sanok, 28. Tarnobrzeg, 29. Tłumacz, 30. Wadowice, 31. Wieliczka, 32. Żywiec.

Wśród 32 powiatów wymienionych pod c) zatem tych, które w zasadzie przychyliły się do myśli organizacyi publicznego pośrednictwa pracy, wyróżnić należy następujące grupy:

α) w 1 powiecie (Ropczyce) uchwały dotyczącej założenia biura pracy dotychczas nie wprowadzono w wykonanie;

β) w 5 powiatach otwarto wprawdzie w myśl uchwały biuro pracy, lecz po pewnym czasie zamknięto je, a w szczególności:

Biuro pracy:	otwarto:	zwinęto:
1. Bochnia . . .	1. lipca 1905	31. grudnia 1907
2. Buczacz . . .	20. marca 1905	31. grudnia 1906
3. Chrzanów . . .	1. września 1905	31. marca 1907
4. Jarosław . . .	1. lutego 1907	31. marca 1908
5. Rzeszów . . .	1. lutego 1905	1. lipca 1906

γ) w 5 powiatach postanowiono nie tworzyć odrębnego biura, lecz przyłączyć się do okręgu działalności sąsiedniego biura, a mianowicie przyłączono powiat:

1. Jaworów do biura w Cieszanowie,	
2. Wadowice } " w Oświęcimiu,	
3. Żywiec } " w Oświęcimiu,	
4. Kraków } " w m. Krakowie.	
5. Wieliczka } " w m. Krakowie.	

Z wymienionych tu powiatów uchwaliła Rada powiatowa w Wadowicach (dnia 16 stycznia 1909) założyć u siebie samoistne biuro pracy, co prawdopodobnie w ciągu roku bieżącego zostanie wykonanem.

δ) wreszcie w 21 powiatach zgodnie z uchwałą istnieją samoistne i czynne dotychczas biura pracy. Jednak zaznaczyć należy, że w niektórych z nich (np. w Dąbrowej i Drohobyczu) już się objawił zamiar zwinienia biur.

B) Miasta o własnym statucie.

W myśl §. 2 ustawy miasta Lwów i Kraków mają obowiązek założenia i utrzymywania biura pracy.

Miasto Kraków uczyniło zadość temu obowiązkowi, otwierając dnia 20 stycznia 1907 „Okręgowy Urząd pośrednictwa pracy“, czynny także dla powiatu krakowskiego i wielickiego.

Miasto Lwów miało już od roku 1899 „Miejskie Biuro pracy“. Na mocy uchwał Rady Miejskiej z 30 kwietnia i 16 lipca 1908 r. zreorganizowanem zostało to Biuro i podciągniętem pod ustawę z roku 1904 na zasadzie nowego statutu, zatwierdzonego przez c. k. Namiestnictwo dnia 10 listopada 1908 i nosi odtąd nazwę: „Miejski Urząd pośrednictwa pracy we Lwowie“.

C) Wykaz czynnych biur pracy.

W myśl poprzednich uwag mamy obecnie (t. j. z dniem 1 lipca b. r.) w kraju następujące biura zorganizowane na zasadzie ustawy z r. 1904: 21 biur powiatowych, obejmujących 24 powiaty i 2 biura miejskie, obejmujące 2 miasta o własnym statucie i 2 powiaty, razem więc 23 biur (urzędów pracy) dla 28 okręgów administracyjnych t. j. 2 miast o własnym statucie i 26 powiatów autonomicznych. Oto ich wykaz:

Biuro (Urząd) pracy	Uchwała Rady powiatowej względ. miejskiej	Zatwierdzenie statutu	Dzień otwarcia	U w a g i
1. Brody . .	18. stycz. 1904	10. lutego 1905	1. czerw. 1905	Istnieje od r. 1903 dla powiatów Cie- szanów i Jawo- rów.
2. Cieszanów .	8. paździer. 06	7. listopada 06	1. grudnia 06	
3. Dąbrowa . .	6. „ 06	15. kwietnia 08	1. sierpnia 07	
4. Drohobycz .	29. grudnia 05	19. stycznia 06	1. kwietnia 06	
5. Gorlice . .	11. marca 05	24. październ. 06	1. stycznia 07	
6. Kałusz . .	15. czerwca 05	15. listopada 05	1. marca 06	
7. Kolbuszowa	21. „ 06	19. październ. 06	czynne od r. 1900	
8. Kołomyja .	20. grudnia 04	10. lutego 05	15. stycznia 05	
9. Kosów . .	12. „ 05	3. maja 06	1. maja 06	
10. Kraków . .	6. maja 06	14. lipca 06	20. stycznia 07	
11. Limanowa .	8. listopad 04	5. stycznia 05	10. lutego 05	
12. Lwów . .	16. lipca 08	10 listopada 08	czynne od r. 1899	dla m. Lwowa.
13. Łańcut . .	29. grudnia 04	10. lutego 05	1. lutego 05	
14. Mościska .	20. „ 04	23. „ 05	1. marca 05	
15. Myślenice .	17. „ 04	10. „ 05	22. lutego 05	
16. Nisko . .	16. „ 04	10. „ 05	25. lutego 05	
17. Nowy Sącz	26. stycznia 06	10 paździer. 06	3. listopada 06	
18. Nowy Targ	4. „ 08	?	8. kwietnia 08	
19. Oświęcim .	25. listopada 04	1. lutego 05	9. lutego 05	dla powiatów Bia- ła, Wadowice, Zy- wiec.
20. Podhajce .	20. lutego 06	3. maja 06	1. stycznia 07	
21. Sanok . .	15. grudnia 04	10. lutego 05	20. lutego 05	
22. Tarnobrzeg	30. „ 04	10. „ 05	czynne od r. 1900	
23. Tłumacz .	11. sierpnia 05	3. grudnia 05	31. paździer. 06	

II. Działalność Biur pracy w roku 1908.

Szczegółowy obraz działalności publicznych biur pracy w r. 1908 daje tabela Nr. 1., załączona przy końcu niniejszego sprawozdania. Tutaj zwrócimy uwagę na niektóre ważniejsze szczegóły i porównamy wyniki roku ubiegłego z latami poprzednimi.

Cyfry ogólne za cztery lata przedstawiają się następująco:

Rok	Czynnych Biur pracy	Zgłoszeń pracodawców	Zgłoszeń szukających pracy	Skutecznych pośrednictw
1905	15	11.882	12.629	4.165
1906	20	33.967	15.707	12.098
1907	24	63.844	32.556	26.156
1908	23	49.986	34.574	27.653

Rok 1908 wykazuje o jedno biuro mniej (ubył bowiem Jarosław). Zgłoszeń szukających pracy było nieznacznie więcej (+ 2.018) niż w roku poprzedzającym, tak samo nieco więcej skutecznych pośrednictw (+ 1.497), na ogół więc postęp zrobiony w roku 1908 jest bardzo skromny, daleko gorszy, niż w r. 1907. Ilość zgłoszeń pracodawców, czyli miejsc wolnych zmniejszyła się gwałtownie: z 63.844 na 49.986, zatem o 13.858 miejsc wolnych, czyli o 22%.

Zmniejszenie to dotyczy zarówno zgłoszeń pracodawców krajowych (mniej o 3.396, czyli 20%), jak i zagranicznych (mniej o 10.462, czyli o 22%), a tłumaczy się tem, że pod wpływem przesilenia ekonomicznego w Stanach Zjednoczonych półn. Ameryki i powrotnej fali emigracyjnej, jakoteż wskutek mniejszego zapotrzebowania robotników w Niemczech, panował na targu pracy w r. 1908 nadmiar rąk roboczych i wielka łatwość pozyskania robotników, przez co ilość zgłoszeń pracodawców w Biurach pracy znacznie opadła. Te same fakta powinny wprawdzie były podnieść znacznie ilość szukających pracy i tak też było istotnie. Jeżeli jednak nie wystąpiło to w cyfrach (w r. 1908 podniosła się bowiem cyfra szukających pracy tylko o 6%), to wyjaśnia się to tem, że Biura pracy nie rejestrują zgłoszeń robotników, o ile nie ma żadnej nadziei, aby można im było dostarczyć pracy. Wskutek tego cyfra faktycznie zgłaszających się w Biurach robotników była większą, niż statystycznie wykazana.

Pracodawcy pozakrajowi ciągle jeszcze zgłaszają się w naszych biurach liczniej, niż krajowi. Zgłoszono mianowicie miejsc wolnych:

w roku:	w kraju:	za granicą:
1905	4.689	7.193
1906	11.864	22.103
1907	16.586	47.258
1908	13.190	36.796

czyli w cyfrach procentowych: na 100 zgłoszonych w biurach miejsc wolnych, było

w roku:	w kraju:	za granicą:
1905	39	61
1906	35	65
1907	26	74
1908	26	74

Stosunek ten, jak widzimy, w roku ubiegłym nie uległ zmianie. Na cztery wolne miejsca mają Biura do rozdania 3 poza krajem, 1 w kraju.

Szukających pracy było :

w roku :	w kraju :	za granicą :
1905	3.958	8.671
1906	5.669	10.038
1907	10.725	21.831
1908	9.490	25.084

czyli w cyfrach stosunkowych: na 100 zgłaszających się robotników było żądających pracy

w roku :	w kraju :	za granicą :
1905	31	69
1906	36	64
1907	33	67
1908	27	73

Z przyczyn powyżej już podanych cyfry te nie dają dokładnego obrazu podaży pracy w ogóle, lecz tylko przedstawiają zapisane i w ewidencji biur prowadzone zgłoszenia robotnicze. W każdym razie faktem jest, że procent szukających przez biura nasze pracy w kraju w ostatnim trzechleciu obniża się: 36, 33, 27%.

Stosunek podaży pracy do zapotrzebowania badamy, obliczając, ilu szukających pracy przypada na 100 miejsc wolnych. Obliczenie to daje następujący obraz :

W roku	Na 100 wolnych miejsc	
	w kraju	za granicą
	przypadało szukających pracy	
1905	84	120
1906	48	45
1907	65	46
1908	72	68

Stosunek ten jest więc stale (pomijając r. 1905) korzystnym dla robotników, niekorzystnym dla pracodawców, czyli innymi słowy zapotrzebowanie jest na ogół większe niż podaż pracy. Stwierdzić jednak zaraz należy, że jest to obraz sumaryczny. Stosunek podaży i popytu kształtuje się oczywiście różnorodnie w rozmaitych grupach zawodowych.

Najważniejszą i najwięcej mówiącą cyfrą statystyki biur pracy jest ilość skutecznych pośrednictw. Cyfra ta wskazuje znaczenie publicznego pośrednictwa i daje właściwą miarę skuteczności ich działania i użyteczności dla interesowanych osób.

Skutecznych stręczeń było :

	w kraju :	za granicą :	razem :
w r. 1905	1.030	3.135	4.165
" " 1906	2.420	9.678	12.098
" " 1907	5.564	20.592	26.156
" " 1908	5.633	22.020	27.653

Cyfry te wykazują w roku sprawozdawczym nieznaczny postęp, mniejszy, niż można się było spodziewać. Należy jednak wziąć pod uwagę także cyfry pro-

centowe, które dają odpowiedź na pytanie, jaki procent zgłoszeń został skutecznie załatwionym?

Otóż na 100 wolnych miejsc obsadzono:

w roku:	w kraju:	za granicą:	łącznie:
1905	22	44	35
1906	20	44	36
1907	33	43	41
1908	43	60	55

zaś na 100 poszukujących pracy, otrzymało ją:

w roku:	w kraju:	za granicą:	łącznie:
1905	26	36	33
1906	43	96	77
1907	52	94	80
1908	59	88	80

W porównaniu z rokiem poprzednim (1907) cyfry procentowe wykazują podwyżkę, a więc skuteczniejszą na ogół działalność biur pracy. Skuteczność pośrednictwa w stosunku do pracodawców (55%) oznaczyć należy jako mierną, w stosunku do robotników (80%) jako bardzo dobrą, jednak z uwagą już wyżej przytoczoną, że nie rejestrowano zwykle zgłoszeń robotników, jeżeli dostarczenie im pracy nie przedstawiało żadnych widoków. Gdyby je rejestrowano, procent ów byłby oczywiście znacznie mniejszym. Skuteczność pośrednictwa była i jest ciągle większą w stosunku do zgłoszeń zagranicznych, niż w stosunku do krajowych (60% wobec 43% skutecznie załatwionych zgłoszeń pracodawców zagranicznych, względnie krajowych, i 88% wobec 59% zgłoszeń robotników).

Ze zgłoszeń pracodawców 45%, zaś ze zgłoszeń robotników 20% nie zostało załatwionymi a to bądź wskutek nieudolności biur pracy, bądź wskutek faktycznej niemożebności, bądź wreszcie wskutek cofnięcia zgłoszenia przez interesowaną osobę.

Sprawozdaniem niniejszem nie jest objęty Miejski Urząd pracy we Lwowie, który dopiero w listopadzie 1908 r. podciągnięty został pod ustawę krajową z r. 1904 i wcielony w naszą organizację. Dopiero więc w następnym roku i to Biuro będzie objęte sprawozdaniem naszym. Tu zaznaczamy tylko, że Miejski Urząd lwowski wykazuje w r. 1908:

zgłoszeń pracodawców	7.209
„ robotników	4.239
pośrednictw	2.620.

III. Koszta utrzymania.

Załącznik nr. 2 przedstawia w formie tabelarycznej wysokość kosztów utrzymania i sposobu pokrycia ich w poszczególnych Biurach pracy.

Faktyczny koszt utrzymania tych Biur w ostatnich 4 latach wynosi okrągło w koronach (bez pozostałości kasowej):

w roku:	ilość Biur:	koszta:
1905	15	26.016 kor.
1906	19	45.677 „
1907	23	77.807 „
1908	22	94.747 „

W ostatnim roku zatem wydatki wzrosły o 16.940 K czyli o 22%, jednak, jak to poniżej wykażemy, także dochody podniosły się i to jeszcze znacznie. Przeciętny wydatek na jedno Biuro wynosi okrągło koron 4300.

Podzieliwszy wydatki przez ilość skutecznych pośrednictw otrzymamy przeciętny koszt jednego zapośredniczenia, który wyniósł:

w r. 1905	.	.	.	.	6 K 25
" " 1906	.	.	.	.	3 K 77
" " 1907	.	.	.	.	2 K 97
" " 1908	.	.	.	.	3 K 43

Należało oczekiwać, że cyfra ta będzie w dalszym ciągu spadać. Ilość skutecznych pośrednictw podniosła się tylko o 6%, gdy wydatki podskoczyły o 22%. Jest to objaw nienaturalny, albowiem wydatki powinny rosnać w progresyji powolniejszej niż ilość pośrednictw i tak też było dotychczas: w r. 1906 (w porównaniu z poprzednim) ilość pośrednictw wzrosła o 190%, wydatki o 175%, zaś w r. 1907 ilość pośrednictw o 115%, wydatki o 70%, w roku ostatnim było odwrotnie.

Wydatki pokrywa się w pierwszym rzędzie z dochodów własnych Biura wpływających z opłat od pracodawców. Dochody te przedstawiają się następująco:

w roku	opłaty od pracodawców		
	krajowych	pozakrajowych	razem
	k o r o n		
1905	1.168	6.149	7.317
1906	2.314	18.324	20.638
1907	7.625	48.447	56.072
1908	8.952	76.791	85.743

W ostatnim roku dochody podniosły się prawie o 30.000 K. czyli o 53%, co się tłumaczy wyłącznie znacznem podwyższeniem przez Wydział krajowy, opłat pobieranych od pracodawców rozporządzeniem z 28 grudnia 1907 (podanem dosłownie w zeszłorocznem sprawozdaniu, załącznik nr. 5).

Z opłat tych wpływa 9/10 części od pracodawców zagranicznych, a 1/10 od krajowych.

Faktyczne koszty utrzymania Biur pracy w r. 1908, jak wyżej wykazano, wynoszą 94.747 K, dochody zaś od pracodawców 85.743 K. Wynikałoby z tego zestawienia, że niedobór, który musiałby być pokryty z funduszków publicznych, wynosi stosunkowo nieznaczną kwotę 9000 K. Tak jednak jest tylko pozornie. Byłoby tak, gdyby administracja była scentralizowaną, a dochody wpływały do jednej kasy. Faktycznie jest inaczej, gdyż każde Biuro tworzy odrębną jednostkę administracyjną i niezależnie od innych gospodaruje. Faktycznie zatem niektóre Biura mają nadwyżkę dochodów, inne mają niedobór (vide załącznik nr. 2) Mianowicie w 6 Biurach wykazano nadwyżkę dochodów w łącznej kwocie 21.064 K, w 14 natomiast Biurach wykazano łącznie niedobór w kwocie 19.580 K, który musiał być pokryty z funduszków publicznych, (ponadto w 2 Biurach wykazano równowagę dochodów i wydatków). Faktyczny wydatek z funduszków publicznych jest jednak większy, gdyż doliczyc należy subwencye udzielone niektórym Biurom przez Wydział krajowy, jakoteż udziały sąsiednich powiatów, tam gdzie Biura są wspólne. Ta dodatkowa kwota wynosi 4550 K, która doliczona do 19.580 K, daje właściwy wydatek z funduszków publicznych w kwocie łącznej 24.130 K.

W ciągu lat 4 wydatek z funduszków publicznych wyniósł:

w r. 1905	.	.	.	.	18.492 K.
" " 1906	.	.	.	.	24.167 K.
" " 1907	.	.	.	.	27.697 K.
" " 1908	.	.	.	.	24.130 K.
Razem	.	.	.	.	<u>94.486 K.</u>

W roku 1908 niedobór, który musiał być pokrytym z funduszków utrzymującej biuro władzy tj. powiatu względnie miasta wynosił:

	0 Koron	w 8 powiatach
do 1000	"	8
1 — 2000	"	3
2 — 3000	"	2
nad 5000	"	1 miście (Krakowie).

Miejski Urząd pracy we L w o w i e, nie objęty jeszcze, jak wspomniano, niniejszem sprawozdaniem, wykazuje w r. 1908 wydatki w kwocie 16.634 K 99, dochody własne w kwocie 2683 K 49 z tytułu opłat od zagranicznych pracodawców (od krajowych nie pobiera bowiem żadnych opłat), niedobór w kwocie 13 951 K 50 g pokrył fundusz gminy m. Lwowa.

IV. Krajowe Biuro pracy.

I. Sprawy bieżące.

Działalność krajowego Biura pracy rozwijała się normalnie w kierunkach wytkniętych ustawą z r. 1904. Jak to szczegółowo już w zeszłorocznym sprawozdaniu wykazaliśmy, działalność Biura krajowego obejmuje czynności instruktor-skie, nadzorcze, informacyjne, wreszcie sprawy opieki nad emigracją. Trzy pierwsze działy spełnia Biuro krajowe w zupełności.

Lustracye przeprowadzono w okresie sprawozdawczym następujące:

1908 — 10—11	stycznia	w Mościskach,
11—12	"	w Jarosławiu,
13	"	w Kolbuszowej,
14	"	w Łańcucie,
3—4	lutego	w Podhajcach,
15—16	czerwca	w Cieszanowie,
8	lipca	w Dąbrowie,
9—10	"	w Tarnobrzegu,
11	"	w Nisku,
26	września	w Oświęcimiu,
4	grudnia	w Kołomyi,
5—6	"	w Kosowie,
7	"	w Tłumaczu,
31	"	w Krakowie,
1909 — 3, 4, 6 i 19	marca	we Lwowie,
26	maja	w Oświęcimiu,
27	"	w Krakowie,
28	"	w Nowym Targu,
9	czerwca	w Krakowie.

Normalne sprawy bieżące nie wymagają zresztą szczegółowego sprawozdania. Natomiast poruszymy osobno kilka ważniejszych momentów wymagających bliższego omówienia.

2. Sprawa opieki nad emigracją zamorską.

Opieka nad emigracją, nakazana przepisem ustawy i wliczona do zakresu działania krajowego Biura nie rozwija się w sposób odpowiadający potrzebom. Dotyczy to zwłaszcza emigracji zamorskiej. O ile bowiem chodzi o emigrację zarobkową na kontynencie europejskim, można powiedzieć, iż sam fakt pośrednictwa, podjętego przez publiczne Biura pracy, jest doniosłym, chociaż nie wystarczającym aktem opieki nad tem wychodźstwem. Krajowe Biuro ma też wyczerpujący pogląd na stosunki tego działu emigracji, ma z nim stały kontakt, a nawet pewien autorytet wobec zorganizowanych czynników zagranicznych zajmujących się importem naszych robotników. Gdyby aparat, zajmujący się bezpośrednio stręczeniem pracy za granicę, t. j. biura prowincjonalne, funkcjonował lepiej, wpływ nasz na emigrację zarobkową kontynentalną byłby bardzo poważnym.

Natomiast nie możemy wykazać żadnych wyników w zakresie emigracji zamorskiej. Nie możemy spełniać nawet usług informacyjnych wobec emigrantów, gdyż nie mamy do tego ani materiałów ani zorganizowanego aparatu. Na ten fakt zwrócił Wydział krajowy uwagę Wysokiego Sejmu już w sprawozdaniu poprzednim. Pod tym względem nie nastąpiła zmiana na lepsze. Dwaj referenci zatrudnieni obecnie w Krajowym Biurze pracy są zajęci w zupełności załatwianiem spraw bieżących i lustracyami. Aby to Biuro mogło być równocześnie krajowym Urzędem emigracyjnym byłoby potrzebnem zaangażowanie już odpowiednio przygotowanego fachowego referenta dla emigracji zamorskiej.

3. Emigracja do Czech.

Aż do czasów najnowszych nie było emigracji z Galicyi do Czech wyjąwszy sporadyczne wypadki. Na wiosnę r. 1908 po raz pierwszy wyjechało za naszym i Biur pracy współdziałaniem kilkuset robotników i okazała się możność i potrzeba ujęcia i zorganizowania tego wychodźstwa. Nastąpiło bliższe porozumienie między naszymi publicznymi biurami pracy reprezentowanymi przez Krajowe Biuro a publicznymi biurami czeskiemi, w których imieniu wystąpiło tzw. krajowe Centralne Biuro pośrednictwa pracy w Pradze („Zemská centralka pro sprostředkování práce“). Czechy mają bowiem od r. 1903 zorganizowane publiczne pośrednictwo pracy i sieć biur złożoną z 250 zakładów (bądź samodzielnych, bądź w połączeniu ze stacyami zaopatrzenia dla szukających pracy) podzielonych na 5 okręgów, na których czele stoi 5 biur krajowych.

Sprawozdanie galicyjskich robotników ujęło tam w swoje ręce dla całych Czech Krajowe Biuro w Pradze, tworząc w tym celu osobny dla tej sprawy oddział i angażując osobnego referenta władającego biegle językiem polskim.

Na odbytej naprzód w Pradze, a następnie w Krakowie konferencji delegatów obu organizacji ustalono wszelkie szczegóły strony technicznej i warunki pracy w formie typowego kontraktu pracy.

Na rok 1909 umówiono następujące płace dla robotników rolnych sezonowych, o których tam głównie chodzi.

a) Płaca dzienna.

D l a	Z a c z e s k i e			
	do 1. czerwca	od 1. czerwca do 31. sierpnia	od 1. września do końca	podczas żniw (1 1/2 mies.)
I. mężczyzn i starszych parobków umiających kosić	K 1·20	K 1·40	K 1·20	K 1·50
II. mężczyzn i starszych parobków nie umiających kosić	K 1·—	K 1·20	K 1·—	K 1·30
III. kobiet i dziewcząt	K 0·96	K 1·10	K 0·96	K 1·20
IV. wyrostków (15—18 lat)	K 0·64	K 0·80	K 0·64	K 0·90

b) Płaca miesięczna.

D l a	Z e c z e r w i a			
	do 1. czerwca	od 1. czerwca do 31. sierpnia	od 1. września do końca	podczas żniw (1 1/2 mies.)
I. mężczyzn i starszych parobków umiejących kosić	K 29	K 31	K 29	K 35
II. mężczyzn i starszych parobków nie umiejących kosić	K 25	K 29	K 25	K 31
III. kobiet i dziewcząt	K 24	K 27	K 24	K 29
IV. wyrostków (15—18 lat)	K 16	K 19	K 16	K 21

Robotnicy zatrudnieni w stajni, zobowiązani zatem także do pracy w niedziele i święta, otrzymują tylko płacę miesięczną, a to:

Mężczyźni: przez cały czas po 35 K, miesięcznie, w żniwa przez półtora miesiąca 38 K.

Kobiety: przez cały czas po 27 K, w żniwa przez półtora miesiąca 30 K.

Na tych warunkach zapośredniczyły nasze Biura w r. 1909 na wiosnę 1901 robotników.

Emigracya do Czech zasługuje na gorliwe poparcie i życzyć sobie należy fej rozwoju, pomijając inne ogólniejsze względy, także w interesie robotników, którzy pozostają tam pod opieką znanych im praw i władz, a mają warunki nie gorsze niż w Niemczech.

Podkreślić też należy współdziałanie dwóch publicznych organizacyi pośrednictwa pracy, z których jedna wprowadzie reprezentuje interesy pracodawców, druga zaś robotników, jednak obie schodzą się na wspólnym gruncie zupełnej bezinteresowności i myśli społecznej, która tkwi w publicznem pośrednictwie pracy.

4. Emigracya do Francyi.

Na posiedzeniu Sejmu z dnia 28 września 1907. r. wniósł poseł Stapiński następującej treści interpelacyę do Wydziału krajowego:

„Szykany a nawet nieludzkie prześladowania, na jakie narażeni bywają robotnicy polscy z Galicyi w cesarstwie niemieckiem, nakazują nam rozejrzeć się za innym polem zarobku dla tych dziesiątek tysięcy polskich robotników sezonowych, którzy dotychczas w obrębie cesarstwa niemieckiego zarabkowali.“

„Miejscem takim mogłaby być Francya, gdzie około 50.000 robotników polskich mogłoby uzyskać pracę pod każdym względem lepszą niż ta, jaką mają w Niemczech. Robotnik rolny zarobi we Francyi 400 do 500 franków gotówką a oprócz tej płacy otrzyma pomieszkanie i utrzymanie zupełne. Tylko pranie bielizny i ubranie musi sobie robotnik sam opłacać.“

„Zapytujemy Wydział krajowy, czy zechce się tem zająć natychmiast, aby już w sezonie zarobkowym na rok 1908. skierować wychodźtwa zarobkowe do Francyi.“

Oceniając myśl w powyższej interpelacji poruszoną zwrócił się Wydział krajowy pismem z 28 października 1907. do c. i k. generalnego Konsulatu w Paryżu z prośbą o informację, czy istotnie rolnictwo i przemysł we Francyi przedstawiają odpowiednie warunki dla wychodźtwa zarobkowego z naszego kraju i w jaki sposób należałoby do zorganizowania tego wychodźtwa przystąpić.

C. i k. generalny Konsulat w Paryżu odpowiedział pismem z 3 grudnia 1907., że zwrócił się w tej sprawie przedewszystkiem do Ministerstwa pracy, które następujących udzieliło mu informacji: W przemyśle nie ma na razie popytu za siłami roboczymi, przeciwnie nawet przesilenie w fabrykach automobilowych i innych z przemysłem tym związanych zmusiło do ograniczenia produkcji i do ostrzeżenia przed emigracją zagranicznych robotników. Przesilenie to prawdopodobnie rozszerzy się także na inne gałęzie przemysłu, dlatego też na razie przynajmniej i w najbliższej też przyszłości nie można zalecać emigracji robotników przemysłowych do Francyi. Jedyną okolicą Francyi, która wykazuje zawsze jeszcze pobyt za siłami roboczymi, jest pogranicze niemieckie w departamencie Meurthe et Moselle, obejmujące liczne kopalnie, huty itp. Teren ten wszakże opanowała już w wysokim stopniu emigracja robotników włoskich. Rolnictwo zaś we Francyi posługuje się istotnie w znacznej mierze zagranicznymi robotnikami sezonowymi a mianowicie w północnych departamentach pracują robotnicy belgijscy, w południowych hiszpańscy. Robotnicy belgijscy pracują przeciętnie po 4 miesiące w roku we Francyi, zarabiają 4—5 franków dziennie. Z zarobku tego muszą opłacać mieszkanie i pożywienie. Żyjąc nadzwyczaj oszczędnie, zarabiają netto około 300 Franków za sezon. Emigracja belgijska nie może wszakże służyć za wzór dla emigracji galicyjskiej, przedewszystkiem ze względu na różnicę położenia geograficznego tych krajów. Czy obok robotników belgijskich i hiszpańskich mogliby znaleźć zarobek w rolnictwie francuskim jeszcze robotnicy galicyjscy, na to pytanie nie umiało Konsulatowi odpowiedzieć Ministerstwo pracy, odsyłając w tej sprawie Konsulat do Ministerstwa rolnictwa. To ostatnie zaś Ministerstwo oświadczyło, że kwestya ta wymaga szczegółowego badania w drodze specjalnej ankiety. Odnośne studia wszakże mogłoby Ministerstwo wdrożyć tylko na interwencję dyplomatyczną ze strony c. i k. austrowęgierskiego Ministerstwa spraw zewnętrznych. W rezultacie zaś wobec tej pełnej rezerwy postawy centralnych władz francuskich uznał Konsulat emigrację zarobkową z Galicyi do Francyi za niewskazaną.

Na podstawie powyższej informacji ze strony Konsulatu zwrócił się Wydział krajowy pismem z 16 grudnia 1907. do c. i k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z prośbą o interwencję we francuskim Ministerstwie rolnictwa celem złożenia wspomnianej ankiety i wdrożenia studyów w tej sprawie.

Pismem z 10 stycznia 1908. zawiadomiło powyższe c. i k. Ministerstwo Wydział krajowy, że zwróciło się do c. i k. Ambasadora w Paryżu w sprawie zorganizowania przez rząd francuski wymienionej ankiety dla stwierdzenia, czy i na jakich warunkach mogliby galicyjscy robotnicy znaleźć zarobek w rolnictwie francuskim.

Odnośne pismo c. i k. Ambasadora w Paryżu, jak to w ambasadzie w krótkiej drodze sprawdzono, pozostało mimo licznych urgensów bez odpowiedzi oficjalnej. Z innej jednak strony doszliśmy do przekonania, że ze względu na wewnętrzne stosunki polityczne, na konfigurację stronnictw w Izbie a w szczególności ze względu na reprezentantów stronnictw robotniczych rząd francuski nie chętnie

tylko przystąpiłby do zajęcia urzędowego stanowiska wobec nowej emigracji robotników obcych do Francji i woli zachować się neutralnie. Tem samym też upadła myśl ankiety w tej sprawie, w piśmie c. i k. Konsulatu paryskiego poruszona. Ze strony francuskiej więc, wobec powyższego stanowiska rządu, zainteresowały się emigracją zarobkową z naszego kraju do Francji tylko koła bezpośrednio interesowane, rząd zaś francuski wobec emigracji tej już w toku będącej ograniczył się wyłącznie tylko do przypomnienia władzom podległym w jesieni 1908 r. przepisów ogólnie obowiązujących w sprawie meldowania obcokrajowców.

Z inicjatywą w sprawie bezpośredniego wprowadzenia w życie myśli skierowania naszych robotników do Francji wystąpił na wiosnę 1908 r. p. poseł Skołyśzewski. Porozumiewszy się z syndykatami rolniczymi wschodnich departamentów Francji zawiązał p. Skołyśzewski w marcu, kwietniu i maju 1908 r. do Francji w kilku partyach zwyż 800 naszych robotników, którzy otrzymali tam zarobki przeważnie na roli na przeciąg pół roku względnie całego roku na warunkach następujących: Płaca miesięczna robotników sezonowych: 30, 35 i 40 franków, płaca roczna 200, 260, 300, 350, 400 i 500 Fr. nadto mieszkanie i całe utrzymanie. Płaca dzienna bez utrzymania 2 i 3 Fr. i mieszkanie. Koszta podróży z Krakowa do miejsca pracy we Francji ponosił pracodawca pod warunkiem, jeśli robotnik ukończy umówiony czas pracy, w przeciwnym razie potrącone były robotnikowi z kaucyi na rzecz pracodawcy. Koszta podróży z powrotem otrzymywał robotnik roczny od pracodawcy po dwóch latach pracy w całości, robotnik sezonowy zaś po ukończeniu sezonu w wysokości 35 Franków.

P. poseł Skołyśzewski ma niewątpliwie zasługę zrealizowania po raz pierwszy w szerszych rozmiarach myśli skierowania zarobkowego naszego wychodźstwa do Francji, sprowadzenia jej ze sfery projektów i studyów na grunt praktyczny. Emigracja ta wiosenna 1908 r. z Galicji do Francji wraz z wszystkimi jej dobrami i złemi stronami i częścią nieuniknionymi błędami, z coraz to nowymi na wierzch dobywającymi się doświadczeniami stała się z natury rzeczy punktem wyjścia dalszych studyów nad tą kwestyą w fachowych kołach i w prasie tak we Francji jak i w naszym kraju. Doświadczenia te postanowił więc zużytkować także Wydział krajowy, który, jak z powyższego wynika, sprawy zbadań wartości tego nowego terenu wychodźczego nie spuszczał z oka. To też nie mogąc doczekać się z przyczyn wyżej podanych wyniku oficjalnych studyów ze strony rządu francuskiego, wydelegował Wydział krajowy we wrześniu 1908 r. urzędnika Krajowego Biura pośrednictwa pracy p. Maurycego Madurowicza do Francji z poleceniem zbadania na miejscu tych warunków, zetknięcia się z interesowanymi czynnikami a w szczególności z poleceniem przeprowadzenia szczegółowych wywiadów u tutejszych robotników we Francji od pół roku już pracujących.

Wydelegowany przez Wydział krajowy urzędnik odbył cały szereg konferencji z reprezentantami austro-węgierskiej ambasady i konsulatów we Francji, z reprezentacjami pracodawców francuskich, tudzież z poszczególnymi pracodawcami francuskimi, zatrudniającymi już od pewnego czasu robotników naszych, wreszcie z samymi tymi robotnikami. Na tej też podstawie zostało stwierdzonem, że jest we Francji niewątpliwie miejsce dla robotników z naszego kraju obok, a ewentualnie i w miejsce obecnie tam zajętych obcokrajowych robotników i to miejsce korzystne tak w porównaniu z zarobkami miejscowych, francuskich robotników, jak i w porównaniu z zarobkami naszego robotnika w innych krajach, a w szczególności w Niemczech. Miejsce to wszakże musi emigracja nasza dopiero sobie zdobyć należyłą organizacją i właściwym doborem robotników. Utrzymanie więc i rozszerzenie tego terenu wychodźczego zależało w pierwszej linii od należytego zapewnienia z góry naszemu robotnikowi odpowiednich warunków kontraktowych w porozumieniu z francuskimi pracodawcami, a następnie od zorganizowania samego pośrednictwa, któreby obu stronom dawało rękojmię zaspokojenia wzajemnego interesu.

Na podstawie nawiązanych przez urzędnika swego stosunków z organizacjami rolniczymi we Francji, przystąpił Wydział krajowy przedewszystkiem do ułożenia w porozumieniu z temi organizacjami typowych kontraktów dla naszych

robotników rolnych rocznych i sezonowych we Francji. Wydział krajowy uzyskał od Federacji północno-wschodnich Związków rolniczych we Francji następujące płace:

Dla robotników na rok ugodzonych: Płaca mężczyzny dorosłego w wieku 25 do 40 lat wynosi 500 franków rocznie, płaca mężczyzny wieku 20 do 25 lat 450 franków, dla dziewcząt folwarcznych 360 franków.

Dla robotników sezonowych: Płaca miesięczna mężczyzny w wieku 22 do 40 lat i parobka w wieku 18 do 22 lat umiejącego kosić, wynosi 42 Fr. Parobek nie umiejący kosić, jakoteż kobieta pobiera 38 Fr. miesięcznie.

Syndykat centralny rolniczy w Paryżu akceptował te same płace z różnicą na korzyść robotnic rocznych, którym przyznał płacę 400 Fr.

Każdy robotnik otrzymuje mieszkankę i całe utrzymanie. Koszta podróży z Krakowa do Francji ponosi pracodawca pod warunkiem, jeśli robotnik wytrwa umówiony czas pracy. Koszta podróży z powrotem otrzymuje robotnik sezonowy po ukończeniu sezonu a robotnik roczny po dwóch latach pracy.

Centralny Syndykat rolniczy w Paryżu przyznaje koszta podróży powrotnej już po roku pracy.

Wydział krajowy zamierzał pierwotnie ograniczyć bezpośrednią swą interwencją do ułożenia tych kontraktów, jako podstawy prawnej całego stosunku zarobkowego, właściwem zaś pośrednictwem robotników naszych na te kontrakty zajęć się miały publiczne nasze Biura pracy z jednej strony a organizacje pracodawców francuskich z drugiej strony. Wydział krajowy z naciskiem kilkakrotnie im doradzał, by na wzór analogicznych biur niemieckich Izb rolniczych zorganizowały własne biura pośrednictwa pracy przy swoich syndykatach. Syndykaty rolnicze francuskie stanowczo odmówiły wszakże temu żądaniu, a natomiast usilnie przemawiały za tem, by dla ułatwienia całej sprawy utworzono we Francji Agencję z ramienia galicyjskich władz, względnie instytucji zajmujących się pośrednictwem pracy. Wobec tej postawy francuskich syndykatów, jak i wobec tego, że w danych warunkach nie można było liczyć na utworzenie takiej Agencji przez żadną krajową instytucję emigracyjną, postanowił Wydział krajowy i drugą część zadania chwilowo przyjmując na siebie: zorganizował mianowicie własną Agencję Krajowego Biura pośrednictwa pracy we Francji, wydelegowawszy w tym celu tego samego urzędnika Kraj. Biura do Nancy z poleceniem utworzenia i prowadzenia tej Agencji.

Agencję powyższą prowadził Wydział krajowy we własnym zarządzie od 18. lutego do 31. maja 1909. Najważniejszym zadaniem Agencji było zbieranie na miejscu zamówień na robotników, których kontraktowaniem i konwojowaniem do Nancy zajmował się, w myśl zarządzenia Krajowego Biura, Okręgowy Urząd pośrednictwa pracy w Krakowie. Rozwiezienie robotników z Nancy do miejsc pracy było następnem zadaniem Agencji, które nie kończyło się wszakże z chwilą oddania robotnika pracodawcy. Otwierało się bowiem wówczas dalsze pole działania dla Agencji, polegające na stałym z robotnikami kontakcie, na opiece nad nimi, na ułatwianiu porozumienia pomiędzy robotnikiem a pracodawcą, na interweniowaniu w interesie robotników w razie niedopełnienia warunków kontraktu przez pracodawcę, lub innych nieporozumień, w wypadkach choroby robotnika, konieczności powrotu do domu i t. p. Agencja opiekowała się również powracającymi do kraju po ukończonym roku pracy robotnikami, sprawdzała mianowicie ich rachunki, ułatwiała wysyłkę i zmianę pieniędzy, układała najkrótsze i najwygodniejsze marszruty, zaopatrując robotników w odpowiednie wskazówki, polecenia itp. Agencja ułatwiała w końcu znalezienie pracy na miejscu robotnikom, którzy na własną rękę do Francji przybyli, czas umówiony pracy ukończyli, lub też zmuszeni byli z usprawiedliwionych przyczyn pracę porzucić. Z drugiej strony służyła Agencja informacjami wszystkim miejscowym pracodawcom i instytucjom.

Liczba zapośredniczonych przez Agencję robotników obejmuje tylko część robotników z Galicyi do Francji w tym czasie przybyłych. Obok robotników bowiem sprowadzonych przez Agencję Krajowego Biura pośrednictwa pracy w Nancy otrzymało w tym czasie zarobki we Francji przynajmniej drugich tyle robotników za pośrednictwem p. posła Skołyżzewskiego, Polskiego Towarzystwa emigra-

cyjnego w Krakowie, wreszcie przez agentów prywatnych w Nancy i okolicznych miastach. Niemniej pewna liczba robotników przybyła na własną rękę z kraju do Francji, pewna w końcu liczba robotników przybyłych w r. 1908 pozostała we Francji na rok następny już to w tych samych, już to w innych miejscach, tak, że łącznie pracuje w r. b. we Francji najmniej 1.000 robotników galicyjskich. Za pośrednictwem Agencji naszej otrzymało pracę we Francji 472 robotników, przeważnie w rolnictwie. Nawiązano nadto wiele stosunków z firmami przemysłowymi i górnictwami, które jeszcze w ciągu b. r. zamierzają sprowadzić znaczniejszą liczbę robotników naszych.

Stronę finansową Agencji unormował Wydział krajowy w następujący sposób: Agencja pobierała od pracodawcy za każdego dostarczonego robotnika takse w kwocie 6 franków, z których 4 K (4 Fr. 19) przypadało na rzecz Urzędu pośrednictwa pracy w Krakowie, względnie tego Biura powiatowego, które dostarczyło robotników, a reszta 1 Fr. 81 centimów przypadała na rzecz Agencji w Nancy. Każdy pracodawca składał z góry prowizję w odpowiedniej przez Agencję wyznaczonej mu wysokości na pokrycie kosztów sprowadzenia mu robotnika. Prowizję tą składał pracodawca na rachunku bieżącym w banku Crédit Lyonnais w Nancy. Z rachunku tego podnosiła zarówno Agencja w Nancy, jak i Urząd pośrednictwa pracy w Krakowie potrzebne kwoty dla przywiezienia robotników z Krakowa do Francji i rozwiezienia ich do miejsc przeznaczenia. Resztę prowizyi, pozostałą po potrąceniu kosztów podróży robotnika, konwoju, strawnego w czasie podróży, taksy biurowej i zaliczki, danej robotnikowi na rachunek płacy zwracała Agencja pracodawcy.

Czysty dochód z taks przypadających na Agencję w kwocie 904 franków 60 centimów (za 460 sprowadzonych z kraju robotników po 1.81 Fr. = 832.60 Fr. i za 12 robotników zapośredniczonych na miejscu po 6 Fr. = 72 Fr.) nie mógł oczywiście pokryć wszystkich wydatków Agencji w kilku pierwszych miesiącach jej bytu. Wydatki rzeczowe Agencji (czynsz, porto, druki itp. wydatki kancelaryjne) wyniosły okragło (rachunki nie są dotąd w całości zamknięte) 1.200 koron. Koszta podróży i diety wydelegowanego dla prowadzenia Agencji urzędnika wyniosły 1450 K. Ogółem więc wydatki na Agencję reprezentują kwotę 2.650 K, a gdy dochód własny Agencji wyniósł 864 K (= 904.60 Fr.), przyjąć można czysty wydatek funduszu krajowego na Agencję w Nancy na około 1.800 K.

Reskryptem z 25. marca 1909 udzieliło c. k. Namiestnictwo koncesyi na pośrednictwo pracy za granicą kraju Polskiemu Towarzystwu emigracyjnemu w Krakowie, zawiązanemu w r. 1908, jako stow. zarobkowe i gospodarze na zasadach ustawy z 9. kwietnia 1873 (Dz. pp. Nr. 70.). Towarzystwo to zwróciło się do Wydziału krajowego z następującem oświadczeniem: Towarzystwo zobowiązuje się wszystkich za granicę wysyłanych robotników kontraktować pisemnie w jednym z publicznych Biur (Urzędów) pośrednictwa pracy. Towarzystwo poddaje całą swoją działalność kontroli Wydziału krajowego w tej formie, że delegat Wydziału krajowego będzie miał prawo przeglądania wszelkich ksiąg, rejestrów i korespondencji Towarzystwa, że Dyrekcya Towarzystwa obowiązana będzie udzielać temuż delegatowi żądanych wyjaśnień, że wreszcie delegat Wydziału krajowego będzie miał prawo udziału w posiedzeniach Rady Nadzorczej Towarzystwa z głosem doradczym. Towarzystwo oświadczyło też w szczególności gotowość zorganizowania emigracyi zarobkowej z Galicyi do Francji, objęcia opieki nad tymi wychodźcami, a wreszcie gotowość objęcia w swój zarząd i na własny rachunek Agencji Krajowego Biura pośrednictwa pracy w Nancy.

Wydział krajowy, w zaufaniu do osób kierujących obecnie Polskiem Towarzystwem emigracyjnem¹⁾ — wszedł w porozumienie z Towarzystwem i z dniem

¹⁾ Skład Rady nadzorczej Towarzystwa jest następujący: Pp. Dr. Jan Hupka, poseł na Sejm krajowy jako prezes; Dr. Franciszek Bujak, docent Uniw. Jagiell. jako wiceprezes; Dr. Alfred Halban, prof. Uniw. lwowskiego, poseł na Sejm galicyjski i bukowiński; Cez. Haller, właśc. dóbr; Rejent Edmund Klemensiewicz, radny m. Krakowa; Bronisław Laskownicki, redaktor „Wieku Nowego“, radny m. Lwowa; Dr. Józef Raczyński, sekretarz c. k. Towarzystwa rolniczego w Krakowie;

31. maja br. zwiął swoją Agencję w Nancy, gdzie natomiast powstała Agencya pod firmą Towarzystwa i na jego rachunek i odpowiedzialność. („Agence de la Société polonaise d'emigration“).

Zresztą Wydział krajowy byłby i tak zwiął swoją Agencję, gdyż z góry przystępował do jej założenia z tą myślą, że jest to tylko tymczasowa placówka emigracyjna nie zaś na stałe utworzona instytucya, albowiem Wydział krajowy ani w postanowieniach ustawy, ani w woli Wysokiego Sejmu nie miał mandatu do utworzenia stałej Agencji a do założenia Agencji z charakterem przejściowym zmuszonym został sytuacją na tym nowym terenie emigracyjnym. Po zamknięciu wiosennego sezonu wychodźczego konieczność istnienia Agencji ustala i Wydział krajowy byłby delegowanego urzędnika odwołał, a Towarzystwo emigracyjne i bez porozumienia z Wydziałem krajowym było w prawie utworzenia swojej Agencji. W interesie naszych wychodźców było lepiej ztobić to we wzajemnem porozumieniu.

Wydział krajowy stwierdzić jednak musi, że kraj nie powinien i nie może od swoich obowiązków wobec emigracyi uwolnić się przez przekazanie ich i pozostawienie jakimkolwiek instytucjom czy stowarzyszeniom prywatnym. Prywatne bowiem instytucye emigracyjne naprzód z natury swojej nie mają trwałego bytu, następnie zaś ulegają w swem działaniu ciągłym fluktuacyom pod wpływem zmian w składzie członków i w składzie zarządu, nie mają wreszcie zwykłe dość silnych podstaw finansowych. Prosta zmiana osób kierujących lub zachwianie finansowe może uczynić prywatną instytucyę bierną i bezczynną albo nawet, co gorsze, nadać jej kierunek szkodliwy przez dążność do zysku, do czego emigracya nastęrcza dużo sposobności (opłaty od emigrantów, od pracodawców, od firm przewozowych, od pośredników itp.).

Kraj obowiązki opieki nad emigracją musi zatem sam podjąć i wykonać, co oczywiście nie wyklucza, że pozostanie jeszcze dość pola do pracy pożytecznej dla inicjatywy prywatnej i dobrej woli obywatelskich czynników. Te jednak mogą akcyę publiczną tylko uzupełniać, nie zaś zastępować.

5. Sekretaryaty emigracyjne.

Próba robiona z „Agencją“ naszą we Francyi dała nam ważne doświadczenie co do pożyteczności takich placówek emigracyjnych i przekonanie, które już teraz zaznaczyć należy, że rozwiązanie problemu opieki nad emigracją leży właśnie w utworzeniu we wszystkich ważniejszych terenach wychodźczych takich „agencji“ albo raczej „sekretaryatów emigracyjnych“. Obserwowanie ciągle warunków i sposobności pracy i zarobku na danym terenie, przyjmowanie zamówień od pracodawców, odbieranie i rzesyłanie robotników przybyłych z kraju, opieka radą i czynem nad emigrantem, ułatwianie powrotu lub przesyłki zarobków i cały szereg podobnych niezmiernie doniosłych zadań da się spełnić tylko przez ulokowane na miejscu, pod powagą władzy tutejszej działające, zupełnie bezinteresowne, publiczne sekretaryaty emigracyjne. Koszt ich utrzymania będzie stosunkowo nieznacznym, gdyż pobierane opłaty, które pracodawca zagraniczny, jak to wiemy z doświadczenia, chętnie płaci, pokryją przynajmniej częściowo wydatki.

Wydział Krajowy nie przedkłada Wysokiemu Sejmowi w tej chwili konkretnych wniosków w tym kierunku, gdyż rzecz ta łączy się bezpośrednio z będącą na porządku dziennym reformą biur pośrednictwa pracy. Dopiero bowiem sieć dobrych i sprawnych biur w kraju z jednej, a szereg sekretaryatów emigracyjnych za granicą z drugiej strony, w łącznem współdziałaniu pod naczelnem centralnem kierownictwem utworzyłoby całość organizacyi, przy pomocy której kraj mógłby przeprowadzić swoją politykę emigracyjną.

Rejent Dr. Tadeusz Starzewski, Podgórze; Dr. Władysław Stesłowicz, sekretarz lwowskiej Izby handlowej i przemysłowej, radny m. Lwowa; Dr. Ignacy Szyszylowicz, radca Wydziału krajowego; Jan Wasung, poseł na Sejm krajowy; Franc. Wójcik, poseł do Rady państwa i Dr. Ignacy Wróbel, c. k. inspektor kolejowy. Dyrekcyę Towarzystwa tworzą: pp. Dr. Franciszek Bardel, Antoni Lisowiecki i Józef Okołowicz.

Oprócz opieki nad materialnymi potrzebami i interesami emigrantów niezbędnem jest także obmyślenie i przeprowadzenie opieki duszpasterskiej w formie objazdów misyjnych delegowanych księży. Opieka taka, potrzebna z powodów nie wymagających bliższego uzasadnienia we wszystkich krajach objętych naszym wychodźstwem, nie zbędną jest zwłaszcza w krajach protestanckich, w których emigrant nie tylko nie ma sposobności wysłuchania kazania i odbycia spowiedzi we własnym języku, ale nadto pozbawiony jest zwykłe przez cały czas pobytu kościoła katolickiego. Objazdy misyjne są jednym z najważniejszych czynników, mogących przeciwdziałać demoralizacyi grożącej zawsze z natury rzeczy na obczyźnie emigrantom i tworzącej jedną z ciemnych i troskę budzących stron wychodźstwa. Wreszcie przedstawiają takie objazdy i ten pożytek, że odbywający misję duchowny może z łatwością i w najkrótszej drodze służyć na miejscu za pośrednika między robotnikiem a pracodawcą i przez swoją interwencję usunąć niejedną krzywdę lub nieporozumienie. Organizacya misyjna musi być w każdym państwie odmienną, gdyż jest uzależnioną od miejscowych warunków. Nie jest ona i dzisiaj zupełnie zaniedbaną dzięki zabiegom władz kościelnych (np. w Danii czynnym jest ks. Knappen, w Szwecyi ks. Stolberg, w Niemczech księża polscy, do Francyi wyjedzie w tym roku ksiądz delegowany przez Pol. Tow. Emigracyjne w porozumieniu z nami i z naszą finansową pomocą), jednak wymaga większej systematyczności i zasobów pieniężnych.

6. Pośrednictwo pracy dla urlopników.

Za przykładem innych krajów podjęło Kraj. Biuro pracy w roku ubiegłym (1908) po raz pierwszy próbę organizacyi pośrednictwa pracy dla t. zw. popularnie urlopników, tj. żołnierzy, którzy po odbytej służbie wojskowej wracają do domów. Wielu z nich zmuszonych jest wprost po opuszczeniu szeregów szukać zarobku i utrzymania. Wyszukanie pożądanej pracy ułatwić w sposób szybki i bez kosztów uznano w wielu państwach za rzecz pożyteczną i godną trudu. Krajowe Biuro pracy przeprowadziło to w sposób następujący:

Przedewszystkiem postarano się u kompetentnych c. i k. władz wojskowych o pozwolenie na umieszczenie w każdym pułku i oddziale rekrutującym się z Galicyi plakatów zawierających wykaz wolnych miejsc. Następnie (w sierpniu) ogłoszono we wszystkich pismach wezwanie do pracodawców, którzy mogliby mieć u siebie wolne miejsca wszelkich zawodów, nadające się dla urlopników, ażeby zgłosili te miejsca z podaniem warunków w Krajowym Biurze pracy. Z tych zgłoszeń zestawiono odpowiednio ugrupowany wykaz wolnych miejsc, zawierający rodzaj zajęcia, warunki pracy i adres pracodawcy. Wykaz ten wydrukowano w formie plakatu i rozesłano w ilości około 3000 egzemplarzy do oddziałów wojskowych na kilkanaście dni przed terminem rozpuszczenia żołnierzy. Na tem czynność Biura kończyła się. Urlopnik bowiem, który znalazł w wykazie odpowiednie dla siebie miejsce, zwracał się wprost pod podanym adresem pracodawcy i porozumiewał się z nim bezpośrednio co do objęcia pracy.

Wspomniany wykaz zawierał wolnych miejsc 1.113, a mianowicie:

w rolnictwie i pokrewnych zawodach	121
w rzemiośle	16
w fabrykach i kopalniach	146
w służbie domowej	4
przy robotach ziemnych	800
w różnych zawodach wyżej nie wymienionych	26

Powyższe cyfry są zupełnie dokładne, natomiast nie jest dokładnie wiadomym wynik ogłoszeń tych i pośrednictwa. Poczyniono wprawdzie potem wywiady u pracodawców, jednak te nie zupełnie się powiodły (część pracodawców nie dała odpowiedzi). W każdym razie do w odnie wiadomo, że zgłosiło się u pracodawców 259 szukających pracy, z których 25 do pracy wstąpiło. Cyfry te (nieco zresztą niższe od rzeczywistych) są bardzo skromne. Był to jednak początek i spodziewać się należy, że gdy rzecz ta się wżyje i ustali, wyniki będą lepsze. Sądzymy przeto, iż nie należy jej zaniechać, lecz corocznie powtarzać.

V. Sprawa reformy.

Na posiedzeniu z dnia 13. marca 1907 r. powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

„Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby zbadał dokładnie braki w funkcjonowaniu publicznych Biur pośrednictwa pracy i ażeby na podstawie wyniku badań, oraz zebranych doświadczeń przedstawił na najbliższej Sesji odpowiednie wnioski, a gdyby tego potrzeba zachodziła, ewentualnie także wnioski, zmierzające do zmiany ustawy o publicznych Biurach pracy.“

Zgodnie z tem poleceniem, przedłożył Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi w roku ubiegłym dotąd nie załatwiony projekt reformy (alegat Nr. 74. ex 1908) oparty na zasadzie ukrajowienia publicznego pośrednictwa pracy.

Jest rzeczą Wysokiego Sejmu projekt ten odrzucić lub uchwalić, Wydział krajowy uważa jednak za swój obowiązek zwrócić uwagę Wysokiego Sejmu, że decyzja jest pilnie potrzebną, gdyż wytworzony przez wniesienie powyższego projektu stan rzeczy bez szkody przedłużanym być nie może. Okres niepewności należy jak najrychlej zakończyć. W oczekiwaniu na uchwałę Sejmu i spodziewaną reformę, wytworzył się niejako okres przejściowy, który cechuje się tem, że powiaty i miasta, mające już u siebie biura pracy nie objawiają najmniejszej ochoty do wprowadzenia ulepszeń w żadnym kierunku, a nawet niektóre pragną biura swoje zamknąć, że żaden z powiatów nie myśli o założeniu nowego biura, że wreszcie nawet te powiaty, które zasadniczo już dawniej uchwały biuro założyć, ociągają się z tem, czekając na decyzję Wysokiego Sejmu. Ani więc nowe biura pracy nie powstają, ani dawne nie ulepszają się. Stan ten niewątpliwie trwać będzie dalej, dopóki Wysoki Sejm uchwałą swoją nie zamknie tego okresu wy-czekiwania.

Wydział krajowy, bogatszy o doświadczenia jednego roku, pozostaje przy swoim projekcie, tj. uznaje za wskazaną reformę opartą o ukrajowienie i podtrzymuje wszystkie argumenty, które w motywach projektu przedłożył.

Zamykając niniejsze sprawozdanie, Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności w zakresie publicznego pośrednictwa pracy Sejm przyjmuje do wiadomości.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:

St. Badeni w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Stanisław Dąbbski w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Statystyka zgłoszeń

w publicznych Biurach (Urzędach) pośrednictwa pracy w roku 1908.

L. porzadk.	Biuro (Urząd) pracy	Miejsca wolne (zgłoszenia pracodawców)			Miejsca obsadzone przez skuteczne pośrednictwo			Miejsca poszukiwane (zgłoszenia szukających pracy)		
		w kraju 1	za granicą 2	razem 3	w kraju 4	za granicą 5	razem 6	w kraju 7	za granicą 8	razem 9
1	Brody . . .	372	390	762	142	112	254	466	1165	1631
2	Cieszanów . . .	87	2.026	2.113	61	1.857	1.918	124	1.857	1.981
3	Dąbrowa . . .	900	583	1.483	2	138	140	39	138	177
4	Drohobycz . . .	190	--	190	87	--	87	317	317	317
5	Gorlice . . .	58	4	62	54	--	54	56	--	56
6	Kakusz . . .	2.596	5.120	7.716	1.410	766	2.176	1.456	767	2.223
7	Kolbuszowa . . .	5	2.214	2.219	5	1.935	1.940	5	1.935	1.940
8	Kolomyja . . .	181	1.857	2.038	127	1.773	1.900	236	2.558	2.794
9	Kosów . . .	60	2.075	2.135	60	1.335	1.395	60	1.335	1.395
10	Kraków . . .	3.068	2.654	5.722	2.063	2.654	4.717	3.569	2.654	6.223
11	Limanowa . . .	1.383	1.829	3.212	60	565	625	491	945	1.436
12	Kańcut . . .	829	727	1.556	361	338	699	430	338	768
13	Mościska . . .	892	790	1.682	220	531	751	506	1.183	1.689
14	Mysłenice . . .	535	1.627	2.162	360	341	701	502	346	848
15	Nisko . . .	39	2.983	3.022	39	2.521	2.560	39	2.521	2.560
16	Nowy Sącz . . .	1.001	808	1.809	317	115	432	472	153	625
17	Nowy Targ . . .	153	22	175	73	--	73	103	--	103
18	Oświęcim . . .	244	8.182	8.426	6	5.363	5.369	65	5.363	5.428
19	Podhajce . . .	2	40	42	1	40	41	6	190	196
20	Sanok . . .	217	6	223	39	1	40	361	1	362
21	Tarnobrzeg . . .	338	2.856	3.194	139	1.633	1.772	143	1.633	1.776
22	Tylniec . . .	40	3	43	7	2	9	44	2	46
	Razem . . .	13.190	36.796	49.986	5.633	22.020	27.653	9.490	25.084	34.574

Koszta utrzymania

publicznych Biur (Urzędów) pośrednictwa pracy w r. 1908.

Lp. porządk.	Biuro (Urząd) pracy	A. Wydatki		B. P o k r y c i e						Niedobór pokryty z funduszu powiatowego względnie miejskiego		Nadwyżka pokrycia ponad wydatki				
		K	g.	1. Pozostałość kasowa z roku 1907 i różne dochody	2. Opłaty pracodawców		3. Subwencje i udziały sąsiednich powiatów		K	g.	K	g.	K	g.		
					a) krajowych		b) pozakrajow.									
					K	g.	K	g.								
1	Brody	3.222	55	28	41	40	—	297	32	—	—	2.856	82	—	—	
2	Cieszanów	2.209	48	—	—	—	—	4.199	52	200	—	—	—	—	—	
3	Dąbrowa	950	18	—	—	—	—	220	—	—	—	730	18	—	—	
4	Drohobycz	1.871	56	—	—	163	—	—	—	—	—	1.708	56	—	—	
5	Gorlice	121	60	—	—	—	—	—	—	—	—	121	60	—	—	
6	Kałuż	4.224	39	685	38	3.279	09	1.948	10	—	—	—	—	—	1.688	
7	Kolbuszowa	2.689	16	1.909	85	10	—	6.047	96	—	—	—	—	—	5.278	
8	Kołomyja	4.267	94	—	—	267	90	2.991	91	—	—	1.008	13	—	—	
9	Kosów	1.636	37	1.953	18	120	—	4.425	50	—	—	—	—	—	—	
10	Kraków	23.592	17	—	—	1.462	50	10.995	88	3.550	—	7.583	79	—	4.862	
11	Limanowa	3.063	71	—	—	209	—	1.474	—	300	—	1.080	71	—	—	
12	Łańcut	3.568	—	—	—	1.216	—	1.352	—	—	—	1.000	—	—	—	
13	Mościska	3.654	53	—	—	1.024	50	1.971	—	500	—	159	03	—	—	
14	Myślenice	986	48	—	—	8	—	882	08	—	—	96	40	—	—	
15	Nisko	9.408	—	—	—	156	—	9.252	—	—	—	—	—	—	—	
16	Nowy Sącz	2.792	62	—	—	232	—	460	—	—	—	2.100	62	—	—	
17	Nowy Targ	416	10	—	—	170	—	—	—	—	—	246	10	—	—	
18	Oświęcim	17.353	74	536	—	4	—	23.078	87	—	—	—	—	—	6.265	
19	Podhajce	1.153	55	—	—	3	60	461	—	—	—	688	95	—	—	
20	Sanok	258	87	—	—	58	87	—	—	—	—	200	—	—	—	
21	Tarnobrzeg	6.616	—	—	—	284	—	6.332	—	—	—	—	—	—	—	
22	Tłumacz	690	16	824	—	244	—	402	—	—	—	—	—	—	779	
	Razem	94.747	16	5.936	82	8.952	46	76.791	14	4.550	—	19.580	89	—	21.064	
																15

